

Spoštovana čebelarka, cenjeni čebelar!

»Vzreajmo boljše čebele,« je zapisal prof. dr. Jože Rihar na naslovnico svoje knjige. Ampak kako in čemu bi lahko bili čebelarji uspešnejši kot naravna selekcija v milijonih let evolucije?

Najprej odgovorimo, zakaj selekcija. Ne glede na živalsko vrsto sta razloga v grobem dva, ki sta si do neke mere nasprotujoča. **Prvi je ohranitev neke vrste, podvrste, populacije** v smislu angleškega termina »conservation«. Pri tem v neki manjši populaciji, kjer so si posamezni osebki že zelo sorodni, izvajamo skrbno odbiro in parimo osebkke, ki so si med seboj manj sorodni. S tem vzdržujemo pestrost, zmanjšujemo verjetnost dednih napak in povečujemo odpornost proti boleznim. Eden od primerov dobre prakse v čebelarstvu s področja ohranitve podvrste je vzpostavitev rejskega programa za endemno *Apis mellifera ruttneri* na Malti ali pa, alternativno, norveški pristop k ohranjanju temne čebele *A. m. mellifera*.

Drugi razlog pa je, da s selekcijo lahko izboljšujemo lastnosti, povezane z ekonomiko. V mlekarstvu je to npr. količina mleka, v čebelarstvu pa je ustreznica količina iztočenega medu. Seveda so tu tudi drugi parametri, ki posredno vplivajo na ekonomičnost, npr. mirnost, ki skrajšuje porabljeni čas za preglede, odpornost proti kakim patogenom in okoljskim vplivom.

Prodaja čebeljih matic je v čebelarstvu eden od virov dohodka. Vzrejevalci, ki delujejo v sklopu Rejskega programa za kranjsko čebelo, vsako leto vzredijo skoraj 40.000 matic, ki jih ali prodajo ali obdržijo za izboljšanje naslednjih generacij. Dobra tretjina prodanih gre na tuja tržišča. Matice kranjske čebele sicer lahko kupimo povsod po svetu kot posledico intenzivnega trgovanja. Ravno tu pa imamo s kranjsko čebelo Slovenci srečo. Življenjsko področje kranjske čebele je namreč kar veliko in vsaj hipotetično bi se lahko zgodilo, da bi Pollman podvrsto poimenoval po kakšni drugi deželi bivše Avstro-Ogrske. Slovenske matice pa niso zanimive (le) zaradi izvora, pomembni so zlasti geni, ki jih te matice vnesejo v čebelarjeve družine.

Trenutna implementacija Rejskega programa za kranjsko čebelo je podpora delu vzrejevalcev, ki skrbijo ravno za to genetiko. Selekcija temelji na

dveh stebrih: na odbiri, ki jo izvaja vsak vzrejevalec sam zase, in testiranju potomstva, ki ga opravljajo testni čebelarji. Naša želja je, da bi cikel testiranja in poročanja pospešili in vzrejevalcem čim prej dostavili rezultate progenega testa. Zato uvajamo nalepke s QRkodami, ki bodo omogočale testnim čebelarjem neposredni vnos v podatkovno zbirko. Poleg tega pa večino svojih raziskovalnih naporov usmerjamo v ugotavljanje genetskega ozadja gospodarnih lastnosti in lastnosti, ki določajo čebeljo podvrsto, kar bo v prihodnosti pripeljalo do **uvedbe genomske selekcije tudi v našem rejskem programu** za kranjsko čebelo, kar je že stalna praksa pri mnogih živalskih in rastlinskih vrstah.

V svetu in Evropi poznamo kar nekaj izpeljank rejskih programov za čebele. Slovenski je eden starejših. **Pomembno je tudi dejstvo, da je Republika Slovenija prepoznala pomen kranjske čebele in pristopila k sofinanciranju rejskega programa**, saj je ravno financiranje največja težava rejskih programov v svetu. Selekcija je namreč delovno zelo intenziven proces, ki zahteva veliko znanja, potrpežljivosti, spretnosti in časa čebelarjev, ki izvajajo meritve, na eni strani ter strokovnjakov, ki te meritve obdelujemo ter čebelarjem svetujemo pri nadaljnjih korakih pri selekciji, na drugi strani.

Ozka selekcija seveda zmanjšuje raznolikost, zato je potrebna pazljivost. Kljub temu ima usmeritev v neke ekonomsko privlačne lastnosti lahko pozitiven učinek tudi na »nasprotnem bregu«, t.j. pri ohranjanju lokalnih podvrst. **Če dobro delo domačih vzrejevalcev prepriča čebelarje o nakupu »lokalne« matice, to pomembno prispeva k ohranitvi podvrste; to dejstvo moramo v Sloveniji ravno zaradi izvora kranjske čebele imeti vedno pred očmi.**

Čebelarstvo je v svetu pogosto zgolj konkurenčna kmetijska panoga, pri nas pa je tudi živa kulturna dediščina. S kančkom inovativnosti moramo združiti oboje in upravičiti sloves, ki ga kot izvorna dežela kranjske čebele imamo.

dr. Janez Prešern, vodja skupine za čebelarstvo
na Kmetijskem inštitutu Slovenije